NÁRODNÁ SPOMIENKA NA 80. VÝROČIE ÚMRTIA ANDREJA HLINKU

16. – 18. AUGUST 2018
BRATISLAVA – RUŽOMBEROK

Na pamiatku 80. výročia úmrtia Andreja Hlinku pripravilo mesto Ružomberok v spolupráci s Národnou radou Slovenskej republiky, Mestskou časťou Bratislava – Ružinov, Spoločnosťou Andreja Hlinku a Občianskym výborom MsČ Ružomberok – Černová súbor podujatí s cieľom pripomenúť si túto výnimočnú osobnosť svojho mesta a celého Slovenska a vzdať jej zaslúženú poctu.

Program začal vo štvrtok 16. augusta 2018 v Bratislave – Ružinove pietnou spomienkou pri Pamätníku Andreja Hlinku. V Dome kultúry Ružinov nasledovala Projekcia divadelnej hry Antona Laučeka „Andrej – školské roky“ v podaní Divadelného ochotníckeho súboru Máj z Černovej a udeľovanie ocenenia mesta Ružomberok – Ceny Andreja Hlinku.

Vo večerných hodinách sa pod záštitou predsedu Národnej rady Slovenskej republiky Andreja Danka konalo slávnostné zhromaždenie v historickej budove NR SR na Župnom námestí v Bratislave. Pred vchodom do budovy bola sprístupnená výstava na prenosných paneloch „Život a dielo Andreja Hlinku“.

V piatok 17. augusta 2018 program pokračoval v Ružomberku slávnostnou svätou omšou vo farskom kostole, ktorej hlavným celebrantom bol kardinál Jozef Tomko. Nasledoval pietny akt kladenia vencov pri pamätníku Andreja Hlinku.

Program vyvrcholil moderovanou pódiovou diskusiou s historikmi Emíliou Hrabovcovou, Ivanom Mrvom a Martinom Lackom v kinosále Kultúrneho domu Andreja Hlinku, ktorá priblížila život, dielo a odkaz Andreja Hlinku – Otca národa.

V sobotu 18. augusta 2018 sa program uzavrel v Černovej svätou omšou a pietnou spomienkou pri pamätníku černovských martýrov.

Na nasledujúcich stránkach nájdete príhovory, ktoré odzneli na jednotlivých podujatiach a fotografie ilustrujúce priebeh národnej spomienky.

Beáta Katrebová Blehová
Bratislava – Ružinov, pietna spomienka, 16. 8. 2018

Pred osemdesiatimi rokmi zomrel Andrej Hlinka

Andrej Hlinka zomrel v predvečer udalostí, ktoré otriasli nielen Slovenskom, ale za niekoľko mesiacov zmenili mapu celej Európy a vyústili do „najstrašnejšej vojny v dejinách ľudstva“, ako ju výstižne charakterizoval vynikajúci pápež Pius XII. Hlinkov pohreb, ktorý sa konal v nedeľu 21. augusta 1938 za účasti štyroch biskupov, takmer tisícky kňazov, predsedu česko-slovenskej vlády Milana Hodžu a bezmála stotisíc smútiacich účastníkov z celého Slovenska a zo zahraničia, bol jednou z najpozoruhodnejších udalostí v medzivojnovom Česko-Slovensku. Bola to taká mohutná manifestácia slovenského národa, akú Slovensko dovtedy nezažilo a tiež dôkaz toho, že Hlinkov politický program zhrnutý do hesla „Za Boha život, za národ slobodu“ našiel u jeho nasledovníkov trvalú odozvu. Za Boha treba položiť život, čo znamená primát náboženstva pred národovectvom, a za národ sa treba vedieť zriecť aj osobnej slobody a nechať sa žalárovať, čoho vynikajúcim dôkazom bol práve niekoľkokrát väznený Andrej Hlinka.

Na jeho pohrebe zaznelo niekoľko prejavov z úst významných slovenských dejateľov. Jeden z nich by som chcela zvlášť pripomenúť, pretože pochádzal od človeka, ktorý stál takpovediac na druhej strane barikády – vtedajšieho ministerského predsedu Milana Hodžu, ktorý si napriek všetkej politickej rivalite zachoval k Hlinkovi srdečný priateľský vzťah. Hodža povedal nasledovné slová, ktoré veľmi dobre vystihovali Hlinkovu činnosť: *„Prichodí rozlúčiť sa s naším Andrejom Hlinkom. Uniká nám z časnosti veľká postava súčasných slovenských dejín a ja prichádzam ako predseda vlády […] pokloniť sa mu s nedotknuteľnými pocitmi i s vďačnosťou za všetko to, čo vykonal pre národ a štát. Ťažké lúčenie, a najťažšie mne a nám tak mnohým, lebo pochovávajúc Andreja Hlinku, odoberáme sa od úseku slovenskej minulosti, ktorá je i moja vlastná a ktorá patrí celému slovenskému pokoleniu, ktorého úlohou bolo pripraviť náš slovenský národ na slobodu v rámci obnovenej historickej štátnosti.“*

Pripraviť slovenský národ na slobodu, to bola úloha, ktorej sa Andrej Hlinka zhostil skutočne vynikajúcim spôsobom, keď roku 1918 založením kňazskej rady a agitáciou v prospech novej republiky pomohol získať pre myšlienku nového štátu široké vrstvy odnárodneného Slovenska. Bol presvedčený, že opcia česko-slovenského štátu bola v danej dobe jedinou záchranou pred maďarizáciou, i keď si uvedomoval, že spoločný štát prinesie mnohé negatíva pre náboženský a národný život Slovákov v podobe sekularizácie a voľnomyšlienkárstva. Andrej Hlinka bol predovšetkým katolíckym kňazom verným Cirkvi a Svätej stolici. Preto požiadavka autonómie mala okrem národnej aj silnú kresťanskú konotáciu a jej ustanovením sa malo zabrániť nielen národnej asimilácii a počešťovaniu, ale predovšetkým odkresťančeniu Slovenska. Vo väzení po návrate z Parížskej mierovej konferencie sa k téme autonómie vyjadril nasledovne: *„Keď sa katolicizmus prenasleduje, keď sa nám berú kláštory a vyháňajú rehoľníci […] proti tomuto nám nič nepomôže, len autonómia. […] Uráža sa nám náboženstvo, odoberá sa nám viera a preto a pre nič iné som sa vydal na cestu.“*

Zahraničnopolitická koncepcia HSĽS bola svojím jasným antiboľševizmom v ostrom protiklade so smerovaním zahraničnej politiky prvej

ČSR, ktorá bola predovšetkým českým štátom s českými národnými záujmami. Medzníkom sa stal rok 1935, keď bola medzi Prahou a Moskvou podpísaná zmluva o spolupráci a táto spojenecká zmluva znamenala koniec akýchkoľvek sympatií voči Benešovmu zahraničnopolitickému kurzu. Pritom ale Hlinkov odpor proti „chorobe boľševizmu“ neznamenal nenávisť voči ruskému národu. Počas väznenia na Mírove v roku 1919, počas dlhých chvíľ meditujúc nad zmyslom života, nad duchom ľudu a motívmi jeho konania, berie do rúk poviedku veľkého ruského spisovateľa Leva Nikolajeviča Tolstého o sedliakovi, ktorou ruský spisovateľ demonštroval spomenutého „ducha ľudu“. Hlinka, ktorý sa ešte počas štúdií v kňazskom seminári naučil čítať a písať po rusky, si na margo tejto poviedky poznamenal: *„Čože o ľude? Ľud by sa vedený ideálom náboženstva zriekol hmoty... Ducha ľudu náležite vystihol veľký ruský mysliteľ Lev Tolstoj. „Túžba po pôde“, to je názov rozprávky, v ktorej líči Tolstoj ideál ruského mužíka. Z dlhej chvíle som prečítal túto rozprávočku a za prospešné držím ju poslovenčiť; akžeby niekedy prišla do rúk nášho ľudu, ktorého duša je tak veľmi podobná duši ruského mužíka...“* Tradícia antiboľševizmu bola na Slovensku v roku 1945 násilne prerušená a Slovensko sa na dlhé desaťročia ocitlo pod červeným terorom.

Rok 1938 bol rokom, v ktorom HSĽS zintenzívnila svoj zápas za autonómiu. Samotný Hlinka, ktorému vekom a chorobou ubúdalo síl, tento zápas privítal a podporoval. Jeho posledné verejné vystúpenie sa symbolicky udialo 5. júna 1938 na manifestácii za uskutočnenie Pittsburskej dohody v Bratislave, na ktorej americká delegácia predstavila stotisícovému davu jej originál. Hlinkov komentár bol krátky, ale výstižný: *„Keď som videl tie ohromné tisíce našej akademickej, sedliackej a robotníckej mládeže tiahnuť ulicami Bratislavy, vedel som, čo to znamená. Je to vyvrcholenie nášho boja v znamení hesla za Boha a národ. Víťazné vyvrcholenie! To, čo sme videli a čo práve vidíme, je dôkazom, že kameň je už odvalený, že Slovensko vstáva. Slováci sa nedajú pochovať ani v tých najťažších časoch. Aj keď boli zdanlivo v hrobe, ožili a žijú!“*

Bratislava – Ružinov

Spomienkové podujatia začali pietnym aktom pri pamätníku Andreja Hlinku v Bratislave-Ružinove. Zhromaždeným sa prihovorila historička Beáta Katrebová Blehová a umeleckým slovom podujatie sprevádzal Jozef Šimonovič. Hostiteľom bol starosta mestskej časti Ružinov Dušan Pekár (pri kladení venca).

Účastníkom sa duchovným slovom prihovorili Richard Jurík, správca farnosti v Černovej a P. Milan Grossmann CM, kaplán ružinovskej farnosti Bratislava-Prievoz.

Vence k pamätníku položili aj Patrik Habo, poslanec mestského zastupiteľstva v Ružomberku za Černovú a Alojz Hlina, predseda KDH.

Igor Čombor

Bratislava – Ružinov, pietna spomienka, 16. 8. 2018

Vážení prítomní!

Pokladám si za veľkú česť, vystúpiť na tomto slávnostnom zhromaždení pri príležitosti 80. výročia úmrtia Andreja Hlinku. Dobre robíme, že ukazujeme širokému a vzdelanému publiku význam tejto vynikajúcej osobnosti pre náš národ tak, ako on sám vždy neprestajne ukazoval na Slovákov a slovenskú krajinu, ako na svoj zdroj osvety a kultúry kresťanskej a slovanskej. Zdôrazňoval, že náš ľud si vedel navzdory nepriazni vekov zadržať svoj kresťanský i národný svojráz a charakter. A treba pripomenúť, že dnes, po 80-ročnom plynutí času od úmrtia A. Hlinku a 100 rokov od vzniku Československej republiky, so všetkými udalosťami, ktoré sa udiali, oveľa jasnejšie, dôležitejšie a prenikavejšie sa javia všetky činy, zásluhy i obrovské dielo, ktoré vykonal tento velikán slovenského národa.

Rozhodujúcu úlohu pri aktivizácii Slovenského národného života začal hrať A. Hlinka už vo svojich mladých rokoch. V roku 1895 sa prihlásil k programu Ľudovej strany ako mladý farár v Troch Sliačoch. S nezvyčajnou energiou zakladal množstvo podporných spolkov, potravných družstiev, čitateľských krúžkov a spolkov miernosti. V rokoch 1896 –

1897 priniesli Národnie noviny sériu jeho článkov „Naše krivdy“ a v roku 1897 začal vydávať Ľudové noviny. Uplatňoval nové postupy a účinnejšiu organizáciu pri zapájaní vidieckeho kňazstva a učiteľstva, i širokého vidieckeho obyvateľstva do národného zápasu. Po vzore Kollára sa v tejto ťažkej dobe hlásil i k myšlienke česko-slovenskej vzájomnosti. V roku 1901, keď ho pre radikálne slovenské zmýšľanie nechceli Zichyovci na svoju kandidátku, rozišiel sa s nimi a stal sa členom vedenia Slovenskej národnej strany. V roku 1905 zvedol úspešný boj Slovákov o Ružomberok (Martin, Skalicu, Trnavu, Nové Mesto, Brezno, Zvolen, Lučenec) a 22. marca získal Hlinka ružomberskú faru a na istý čas sa zriekol členstva v Katolíckom kruhu.

Míľnikmi jeho života sa stávajú roky 1906 a 1907. Vo voľbách v roku 1906 v ružomberskom volebnom obvode podporoval A. Hlinka neskoršieho muža októbra 1918 a zakladateľa prvej Česko-slovenskej republiky, Dr. Vavra Šrobára. Tieto voľby prekazila vládna moc, pretože A. Hlinku chcela odstrániť z politického a verejného života, lebo si uvedomovala rozhodujúcu silu jeho osobnosti pri rozmachu slovenského národného hnutia. Veľký súdny proces, ktorý nasledoval proti Hlinkovi a Šrobárovi, mu priniesol trest v podobe zbavenia farského úradu, čo realizoval spišský biskup Alexander Párvy. Hlinku odsúdili na dva roky a Vavra Šrobára na rok väzenia a dali im finančné pokuty. Bola to akcia Wekerleho vlády, ktorá sa snažila premeniť Uhorsko na maďarský národný štát. Pred súdom v Ružomberku povedal Andrej Hlinka tieto slová: „Mňa vy nezmeníte, mňa vy nepotrestáte, mňa vy nezlomíte. Slovákom som sa narodil, Slovák som a Slovák budem! A keď vyjdem zo žalára, zas budem len pokračovať tam, kde som prestal. Do posledného svojho dychu budem bojovať za sväté práva slovenského ľudu, za božské práva slovenského národa“. Vajanský citoval pamätné Hlinkove slová aj takto: „Nechcem sa robiť martýrom. Rád by som chodil po slobode, ale keď ma pre idey, za ktoré som bojoval, postavia pred obžalobu, neutečiem pred väzením. Môžem povedať, že v tomto som nenapraviteľný a vždy budem hlásať, že Slovák som a budem až do smrti. Ale v tom niet prečin, my sme hlásali ideu 20. storočia, slobodu, rovnosť a bratstvo. Ak ma vyhlásia na tom základe za vinníka, skloním hlavu a ponesiem trest“.

Katolícke noviny sa pre neustále útoky zmenili na *Ľudové noviny*. Hlinka vyzýval: „Čítajte tiež tieto naše noviny dňom i nocou, naše sú, nás sa zastávajú, nedajme si ich, zastaňme sa za ne!“

Z jeho iniciatívy sa v Černovej už niekoľko rokov staval nový kostol. Napriek tomu, že ľudia si priali, aby ho vysvätil Andrej Hlinka a chceli odklad, kým sa jeho záležitosť v Ríme nevyrieši, cirkevné i svetské vrchnosti rozhodli ináč a nariadili vysviacku na 27. októbra 1907. Následok bol tragický – známa Černovská tragédia s nevinnými mŕtvymi, zranenými, odsúdenými. Na prvý pohľad sa môže zdať, že dôvody Černovčanov neboli adekvátne. Skutočnosť je však iná, išlo o akciu proti Andrejovi Hlinkovi a o jeho potrestanie, lebo on bol hlavným vodcom slovenského ľudu, on bol nositeľom aktivít za zvyšovanie jeho sebavedomia a touto demonštráciou sily cirkvi i svetskej moci sa pred celým svetom odkryl násilnícky režim maďarských statkárskych a oligarchických síl, ktorí viac ako pol storočia systematicky pracovali na vyhubení celého slovenského národa. O anulovanie Hlinkovej suspendácie vo Vatikáne sa zasadzoval moravský a český uvedomelý klérus, ktorý rozpoznal jeho veľkosť. Na podporu tejto akcie sa zasadili všetci významní slovenskí politici a podpísalo sa cez 30 000 ľudí. V polovici októbra sa uskutočnilo jeho prednáškové turné po Morave a Čechách. Udalosti si všimli všetky európske noviny, manifestovala sa bratská solidarita Čechov a Slovákov, Sokol zorganizoval 600 zhromaždení, protestovali americkí Slováci, škótsky historik Seton-Watson a nórsky vlastenec a básnik Björnson.

Andrej Hlinka, tento veľký muž bol v centre slovenského diania – v Spolku svätého Vojtecha, Katolíckom kruhu, mal vplyv v Slovenskej národnej rade, bol na prvom unionistickom kongrese na Velehrade, až do februára 1910 bol väznený v maďarskej väznici v Segedíne, významne pôsobil v Ľudovej strane, v Slovenskej národnej strane a od roku 1913 v jeho Slovenskej ľudovej strane. Hlinkovo osobnostné vzopätie a rozhodujúce postoje a činy za zriadenie spoločného štátu s českým národom a za úplné samourčovacie právo slovenského národa sú navždy nezabudnuteľné. Jeho vyhlásenia v súvislosti s Martinskou deklaráciou o tisícročnom manželstve Slovákov s Maďarmi, ktoré treba ukončiť, sa stalo

povestné, ako aj jeho aktivita pri tvorbe tejto deklarácie vo výkonnom výbore Slovenskej národnej rady.

V roku 1920 spojenie Českej ľudovej strany so Slovenskou ľudovou stranou umožnilo zvoliť za prvého československého prezidenta T. G. Masaryka. V obecných voľbách roku 1923 sa stala Slovenská ľudová strana najväčšou politickou silou na Slovensku. Od tej doby neustále bojovala za autonómiu Slovenska, kde najväčším a najskvelejším momentom pri druhom pokuse bola nadkonfesionálna jednota v spojení Hlinku a Rázusa. Ešte aj v roku 1933 pri oslavách 1100. výročia Pribinovho kostola v Nitre, mal Andrej Hlinka taký prejav, že zatienil vtedajšieho predsedu vlády Malypetra. Zastavenie časopisu Slovák nezabránilo tomu, aby v júni 1938 Hlinkova slovenská ľudová strana znovu nepredložila ďalší návrh autonómie Slovenska aj s využitím krajanských spolkov s USA, ktoré doniesli originál Pittsburskej dohody. S ním naposledy na verejnosti vystúpil Andrej Hlinka 5. júna 1938, aby 16. augusta na fare v Ružomberku dokonal.

Dielo, ktoré vykonal tento šľachetný a čestný velikán slovenského národa je obrovské. Ako sa využíva takáto udalosť a aké nám poskytuje možnosti v tejto dobe, nad tým by sa mali zamýšľať najmä najvyšší predstavitelia Slovenskej republiky – je to na ich svedomí a ich zodpovednosti. Byť otvorený v každej chvíli všetkému a všetkým, predpokladá mať sám seba dokonale v rukách. Takejto disponibility sú schopní iba ľudia, ktorí uskutočnili dokonalú harmóniu vo svojom vnútornom živote a pre ktorých neznamená vonkajšia činnosť vytrhnutie so seba samého, ale naopak duchovné obohatenie. Takejto zvrchovanej rovnováhy, ktorú dokážu iba svätí, sa dotýkal vo svojom šľachetnom živote obetovanom za slovenský národ Andrej Hlinka.

Večná mu sláva a česť jeho pamiatke!

Primátor Ružomberka Igor Čombor vo svojom príhovore zhodnotil význam Andreja Hlinku pre súčasnosť. Príležitostnú báseň predniesol Peter Babala z Černovej.

O umelecké obohatenie podujatia sa postaral Spevokol Máj z Černovej.

Slávnosť udeľovania
ocenení mesta Ružomberok
“Cena Andreja Hlinku”
v Dome kultúry Ružinov
16. 8. 2018.

Andrea Habová
prednáša laudácio.

Laureátmi “Ceny Andreja
Hlinku” sa stali:

Miloš Sečkár, zakladateš
a prvý predseda Spoločnosti
Andreja Hlinku,
Anton Lauček, spisovateľ,
autor próz zo života A. Hlinku,
Róbert Hatala, režisér
divadelného súboru v Černovej,

Program v Ružinove ukončila
projekcia divadelnej hry
A. Laučeka „Andrej – školské roky“
v podaní ochotníckeho súboru
z Černovej.

Anton Hrnko

Bratislava, Historická budova NR SR, 16. 8. 2018

Vážené dámy, vážení páni,
vážený pán minister, vážení páni poslanci, vážení cirkevní hodnostári, vážený pán primátor mesta Ružomberok, a všetci tí, ktorí sme sa tu stretli, aby sme si pripomenuli 80. výročie úmrtia jednej z najvýznamnejších osobností slovenských dejín prvej polovice 20. storočia, Andreja Hlinku.

Predovšetkým by som Vás chcel pozdraviť od predsedu NR SR Andreja Danka, ktorý vzhľadom na pobyt v zahraničí nemohol dnes prísť na toto stretnutie, osobne viem, že Andreja Hlinku a Martina Rázusa si váži ako svoje vzory, podľa ktorých by chcel konať a ktorým by sa chcel sám priblížiť.

My Slováci si nevieme vážiť svojich veľkých ľudí. I to, akým spôsobom pristupuje napríklad tlač k tejto, takpovediac, panychíde, hovorí samé za seba. My sme sa tu stretli, aby sme si pripomenuli osobnosť, ktorá výrazným spôsobom ovplyvnila slovenské národné bytie, slovenskú národnú kultúru, cirkevné dejiny i oblasť rozvoja drobného a stredného

podnikania. Hovoríme to však viac menej len pre seba a úzky okruh ľudí, ktorých vieme osloviť napr. na sociálnych sieťach, lebo tí, ktorí by naše pripomenutie si tejto vynikajúcej osobnosti mali sprostredkovať širokej verejnosti, tu chýbajú!

Už to, že sme v hlavnom meste Slovenska a pripomíname si na tomto mieste Andreja Hlinku, je veľké víťazstvo, pretože, ako sme videli, Štúra si pripomínali v Uhrovci, Hurbana v Beckove, Štefánika na Brezovej, ako by to, že sa tam narodili, bolo to najvýznamnejšie v ich živote. Ale to najvýznamnejšie, čo títo naši dejatelia pre slovenský národ urobili, bolo ich dielo a to dielo bolo pre nás všetkých; to dielo by sme si mali pripomínať v našej stolici, v našom hlavnom meste. Lebo tu sa rozhoduje o našej súčasnosti a budúcnosti a tu by sme si mali pripomínať aj ľudí z minulosti, z našich dejín, ktorí sa zaslúžili o našu prítomnosť a nasmerovali nás, aspoň tých, ktorí si ich odkaz ctíme a ktorí sa snažíme pokračovať v ich odkaze, smerom do budúcnosti.

Keď sa človek pozerá na diapazón významných slovenských ľudí, ako by sme boli prekliati. Máme len samé kontroverzné osobnosti, jedine Štefánik sa vyhol tomu, že ho nepokladáme za kontroverznú osobnosť, lebo umrel mladý a nemohol aktívne zasiahnuť do vnútornej slovenskej politiky. V opačnom prípade by sa určite našli takí, ktorí by ho za to, že pracoval pre slovenský národ, za to, že pozdvihol slovenský národ, že sa zaslúžil o to, aby sme sa niekde posunuli, kritizovali a vyhlásili za kontroverzného. Je to smutné, keď sa v nejakom bulvárnom plátku objaví Ľudovít Štúr s fúzmi Adolfa Hitlera a označia ho tam za antisemitu v čase, keď slovo antisemitizmus ani nebolo známe, keď bolo bežné, že medzi ľuďmi sa cirkevná alebo náboženská orientácia používala na rôzne politické i ekonomické súboje. A takýmito ahistorickými „extrapoláciami“ si vieme pošpiniť svoje dejiny. Ani Andrej Hlinka sa nevyhol tomu, aby sme ho v našich dejinách nejakým spôsobom neignorovali, nepošpinili. Boli roky, keď spomenúť Andreja Hlinku, prihlásiť sa k jeho dielu, pokloniť sa jeho prázdnemu hrobu, bolo niečo, čo sa pokladalo za nie zhodné s oficiálnou politikou štátu, dokonca za protištátnu činnosť. Aj ja osobne som mal problémy ešte na vysokej škole, že niektorí moji spolubývajúci na internáte ma označili za hlinkovca len preto, že som vedel o Hlinkovi viac, ako vedeli oni, že som vedel, kto bol, že som vedel o Černovej, že som v Černovej bol pred tým, než tam prišli davy ľudí, keď si uvedomili, že existuje aj niečo také ako Černová.

Andrej Hlinka nám musí byť vzorom, musí byť vzorom nášho konania, pretože mnohí naši predkovia, mnohí naši politici v minulosti aj súčasnosti, keď majú prijať rozhodnutie, tak váhajú, hovoria, čo by na to povedali Maďari, čo by na to povedali Česi, čo by na to povedali tí druhí. A nikto z nich sa nepýta, čo na to povedia naši potomkovia, keď budeme takto konať, alebo ešte pravdepodobnejšie nekonať. My musíme konať vždy na pulze doby, musíme konať tak, ako naše národné potreby vyžadujú, pretože len tak môžeme prežiť. Prežili sme tisíc rokov v tomto priestore bez štátu, bez záštity oficiálnej moci, ale prežili sme, a mnohým už toto samo prekáža. Prekáža im, že sme tu, že sme prežili, a že sa hlásime o svoje práva. My sa nemusíme báť ničoho, my musíme byť rozhodní tak ako Andrej Hlinka. Vtedy, keď váhali naši predkovia, či sa rozísť s Uhorskom, či nerozísť, ako vystúpiť, čo robiť – vtedy on povedal, tisícročné manželstvo sa nevydarilo, musíme sa rozísť. A nebolo to ľahké povedať po 900 rokoch spolužitia, po 900 rokoch budovania štátu, za ktorý sme často mreli a obetovali svoje životy. Bol to aj náš štát. Avšak naše cennosti sú mimo našej vlasti, v Ostrihome, aj v Budapešti. Mnoho našich kostolov, kaštieľov, kde tie cennosti boli, zíva prázdnotou, lebo nám to odviezli, vzali. Toho všetkého sme sa – žiaľ, aj vďaka nerozhodnosti našich politikov – zbavili a vzdali, nie je to už naše, aj keď podľa princípov medzinárodného práva by to naše malo byť.

Andrej Hlinka bol plnokrvná osobnosť. Nebudem tu rozprávať rôzne anekdoty, ktoré sa o ňom hovoria, nebol žiadny svätuškár, ale bol verný katolícky kňaz. Keď prišli po roku 1918 na Slovensko rôzne tendencie pod heslom Preč od Vatikánu, odchod od katolíckej cirkvi, bol to on, kto povedal nie, slovenský národ bol a zostane verný svätej Cirkvi, a tak sa aj stalo. On zvolal kňazskú radu, ktorá 19. decembra 1918 stiahla národný potenciál katolíckeho duchovenstva a eliminovala podujatia maďarskej katolíckej cirkvi, ktorá chcela silou-mocou udržať integritu Uhorska. Aj

v iných veciach sa zachoval čestne a dalo by sa povedať aj hrdinsky. Keď videl, že to, čo nám bolo sľúbené pred rokom 1918, sa nestáva skutkom, rozhodol sa konať. Keď sa mu dostala do rúk Pittsburská dohoda, neváhal zobrať ju pod pazuchu a ísť do Paríža domáhať sa splnenia slovenských národných požiadaviek. Pretože jedna vec, ktorá bola podstatná a ktorá bola vyškrtnutá z Deklarácie slovenského národa z 30. októbra 1918, bola požiadavka samostatného zastúpenia slovenského národa na mierovej konferencii. Neuspel, ale nekapituloval. Jeho spolupracovníci kapitulovali, zostali v cudzine. Niektorí prešli na druhú stranu. On sa vrátil napriek tomu, že mu hrozilo väzenie. Napokon aj internovaný bol, ale vytrval, zostal verný slovenskému národu, zostal a bojoval s ním za jeho práva, aj keď mu všelijakým spôsobom robili prekážky, kládli polená pod nohy, ale on nekapituloval.

A musím povedať, že v tom je sila a veľkosť Andreja Hlinku. Hlinka nebol najšikovnejší medzi politikmi ľudovej strany. Bol to však človek, ktorý vedel potenciál, ktorý sa okolo ľudovej strany vytvoril, využiť a skoncentrovať v prospech slovenského národa. Boli mnohí silnejší, rozumnejší, vzdelanejší, a tým dával priestor. To by malo byť tiež jedno z poučení, ktoré nám zanechal, aby sme politiku nebrali príliš subjektivisticky, ale aby sme sa snažili využiť potenciál nášho národa v prospech našich potrieb a našej budúcnosti. Pre dnešok je tiež veľmi inšpirujúce aj to, že politiku bral ako službu verejnosti. Svojich politických protivníkov nebral ako nepriateľov, ktorých treba zničiť, ale partnerov pri budovaní lepšej budúcnosti Slovenska. Jedným z jeho najväčších politických protivníkov bol Milan Hodža, ktorý ho nestihol pred jeho smrťou navštíviť. Keď Hlinka cítil, že už sa s ním nestretne, spomenul si naňho na smrteľnej posteli a odkázal mu: „Povedzte Milanovi, že som ho mal rád“. To je podstata jeho chápania politiky, ktorá nás nemá natoľko rozdeliť, že sa budeme nenávidieť. To nemôže byť, to nemá budúcnosť, musíme sa snažiť o to, aby Slováci postupovali jednotne v tomto divokom svete a bránili svoju krajinu, obraňovali svoje záujmy a budovali ju na prospech nás všetkých, na prospech našej budúcnosti.

Ďakujem za pozornosť.

Národná rada SR

Slávnostné zhromaždenie v historickej budove NR SR sa konalo pod záštitou predsedu parlamentu Antona Danka; v jeho mene sa auditóriu prihovoril poslanec Anton Hrnko.

Medzi účastníkmi boli viacerí ústavní činitelia – poslanci Tibor Bernaťák, Štefan Zelník, Jaroslav Paška, ako aj minister obrany Peter Gajdoš.
S príhovorom vystúpil tiež rektor Katolíckej univerzity v Ružomberku Jozef Jarab.

Profesorka Emília Hrabovec pri prednese svojho obsažného referátu.

Slávnostnú atmosféru svojím vystúpením podporila mužská spevácka skupina Rodokmeň.

Emília Hrabovec
Bratislava, Historická budova NR SR, 16. 8. 2018

Andrej Hlinka v slovenských dejinách

Kto chce iný národ ovládnuť a asimilovať, ten mu vezme dejiny, presnejšie historickú pamäť a historické povedomie ako základné piliere identity a orientácie v eminentne historickom ľudskom časopriestore, a nahradí ich vlastnými, politicko-ideologicky zmanipulovanými obsahmi. Ako už pred poldruha storočím napísal Štefan M. Daxner, jedna z nosných osobností slovenského politického myslenia 19. storočia, *„pravda a práva národov bez moci nemajú garanciu svojho jestvovania. A to je tak oproti každej vláde, neuznávajúcej nad sebou svätosť a svrchovanosť zákona mravného.“* Tieto slová dobre vystihujú, že uplatnenie práv národov vrátane práva na slobodné hľadanie pravdy o dejinách má dva základné predpoklady: materiálnym predpokladom je primeraný politicko-inštitucionálny rámec, spravidla garantovaný vlastným národným štátom, morálnym predpokladom je ukotvenie v morálnom zákone, ktorý je zárukou úcty k pravde. Slovákom v dôsledku dlhodobej absencie vlastnej štátnosti či akejkoľvek podoby politickej autonómie

politická moc chýbala a s ňou aj prirodzený rámec schopný zaštítiť slobodné poznávanie koreňov svojej identity, zatiaľ čo vládnuce neslovenské moci videli práve v (de)formácii historického povedomia Slovákov jeden z najúčinnejších nástrojov ich kultúrnej a duchovnej asimilácie. Tieto tlaky rástli a rastú v priebehu sekularizačných procesov, ktoré pozbavujú spoločnosť väzby na morálny imperatív.

Obeťou tohto ideologického inžinierstva bola po desaťročia aj jedna z najvýznamnejších osobností slovenských dejín – Andrej Hlinka, ktorého pamiatka mala byť naveky pochovaná. V roku 1945 o tom rozhodli tí, ktorí sa i po smrti báli sily jeho osobnosti a príťažlivosti jeho programu. Politicko-ideologických mocipánov sa odvtedy na Slovensku vystriedalo viacero, niektorí boli v nevraživej *damnatio memoriae* takí dôslední, že nechali zničiť ešte aj Hlinkove šaty, ba možno aj telo v hrobe, Hlinkovu pamiatku z pamäte národa však vytlačiť nedokázali. Bola ako spodný prúd, ktorý v časoch skúšok a prenasledovaní tiekol nečujne a neviditeľne, aby spontánne vyrazil na povrch, len čo sa na ňom otvorila malá puklina politickej slobody.

Keď mladý kňaz Andrej Hlinka v deväťdesiatych rokoch 19. storočia vstúpil na javisko slovenských dejín, slovenská politika prakticky neexistovala. Na Slovensku bola hŕstka vysoko vzdelaných a národne zmýšľajúcich mužov, ktorí však nedokázali osloviť masy národa, a boli tu masy zväčša jednoduchého slovenského národa, ktoré nerozumeli učeným traktátom, ale museli čeliť sociálnej biede, masovému vysťahovalectvu, maďarizácii a absencii elementárnych národných a politických práv, inými slovami situácii, keď živorili ako nádenníci vo vlastnom dome, ale pomôcť si nevedeli.

Hoci Hlinka sám bol vzdelaný muž, ako človek hlboko zrastený so svojím národom rýchlo pochopil, že slovenskú politiku zo závozu pasivity a národ z biedy nevyslobodia zložité politické úvahy intelektuálov ani elegické náreky poetov, ale iba činorodý politický program, ktorý bude vychádzať z charakteru národa a jeho životných potrieb, dokáže ich zachytiť, zmobilizovať a usmerniť a prejaví sa v konkrétnych politických, sociálnych, kultúrnych a duchovných počinoch. Aj svoje kňazstvo v duchu modernej sociálnej náuky pápeža Leva XIII. i v logike slovenských dejín nevnímal iba ako službu pre spásu nesmrteľných duší, ale aj ako spoluzodpovednosť za ich časné blaho, za praktické uplatňovanie katolíckeho svetonázoru a uskutočňovanie prirodzeného práva a spravodlivosti pre slovenský národ. Už ako mladý kňaz začal preto zakladať hospodárske a potravinové spolky, úverové družstvá a napokon i Ľudovú banku, dvíhať ľud duševne, ale aj hmotne, prebúdzať a burcovať ho k sebaobrane. *„Národy holubičie nestoja fajku tabaku a veľká škoda bola poetovi o nich básniť,“ písalo sa v Hlinkom redigovaných Ľudových novinách. „Slováci si nikdy «nevyplačú» slobodu, ale si ju musia vytrvalou prácou vymôcť. Našu organizáciu budeme musieť čím najužšie spojiť s otázkou chlebíka, výživy a hmotných záujmov, lebo ináč nás ľud zas neporozumie a my zas ostaneme sami.“*

Keď po rozchode s Uhorskou ľudovou stranou v roku 1905 Hlinka spoluzakladal Slovenskú ľudovú stranu, bola to hodina zrodu prvej masovej slovenskej politickej strany a modernej slovenskej politiky. Strana vystúpila s programom, ktorý nadviazal na politické dedičstvo predchádzajúcej štúrovskej a matičnej generácie, ale zároveň ho postavil na nový moderný fundament. Bol hlboko ukotvený v kresťanstve ako základnom pilieri identity národa, žiadal uskutočnenie politických a jazykových práv pre slovenský národ, ale tiež uplatnenie moderných demokratických a sociálnych požiadaviek, teda spájal úctu ku kresťanskej identite s úctou k národu a s obranou jeho práv s hlbokým zmyslom pre sociálnu spravodlivosť a s britkou kritikou bezbrehého zbožštenia zisku ako jediného kritéria ľudskej činnosti, zaväzujúc vlastníctvo i ekonomické aktivity povinnosťou rešpektovať Božie príkazy, platiť spravodlivú mzdu a vytvárať spoločné dobro pre všetkých. Tieto tri piliere, vyplývajúce z katolíckej sociálnej náuky, zostali pre Hlinku po celý život v integrálnej jednote.

V národe, ktorému už intelektuáli bolestínsky predpovedali zánik, dokázal Hlinka zburcovať nevídané energie, zrozumiteľným jazykom zmobilizovať desaťtisícové zástupy. Ľudia išli za ním, lebo cítili, že je jedným

z nich, že vyjadruje ich bolesti, že neváha pre nich obetovať vlastný prospech a slobodu a prebúdza v nich nádej. Už niekoľko mesiacov po vzniku Slovenskej ľudovej strany sa na jej kandidátke dostalo do uhorského parlamentu viac slovenských poslancov než kedykoľvek inokedy v dejinách uhorského parlamentarizmu. Aj preto také nenávistné reakcie uhorsko-maďarského establišmentu, politické procesy, väzenia, cirkevné suspenzie, ba až černovské krviprelievanie. Nikdy nie je tlak politického režimu taký tvrdý ako vtedy, keď cíti, že stráca pôdu pod nohami.

Najneskôr koncom prvej svetovej vojny sa uhorský historický príbeh naozaj chýlil ku koncu a opäť to bol Hlinka, kto na rozdiel od svojich ustrašených, na budúcnosť nepripravených, rizika a neistoty sa obávajúcich, a preto radšej vyčkávajúcich a mlčiacich alebo ešte v novembri 1918 s Budapešťou vyjednávajúcich politických súputníkov prehovoril jasnou rečou, držiac sa Kristovho príkazu: *„Vaša reč nech je áno – áno, nie – nie!" (Mt 5, 37). Na stretnutí vedúcich národných pracovníkov v Turčianskom Sv. Martine 24. mája 1918 otvorene vyhlásil: „Okolkovaním nedopracovali by sme sa nikdy k želanému cieľu. Tu je doba činov... Tisícročné manželstvo s Maďarmi sa nevydarilo. Musíme sa rozísť."*

Andrej Hlinka a vedno s ním aj nepočetná slovenská politická reprezentácia a národne zmýšľajúce katolícke kňazstvo privítali rozpad Uhorska a zrod Česko-Slovenska s úprimným nadšením, pretože v ňom videli záchranu pred tvrdým nacionálnym útlakom a uskutočnenie národných a politických slobôd, za ktoré slovenská politika v Uhorsku dlhé desaťročia bez úspechu bojovala. Ako si Hlinka postavenie Slovenska v novom štáte predstavoval, o tom svedčí rezolúcia, ktorú 17. novembra 1918 odhlasovalo ním zvolané ľudové zhromaždenie v Ružomberku a potom aj na iných miestach: *„Žiadame si na základe samourčovacieho práva národov vybudovať na území Slovákmi obývanom samostatný slovenský štát v rámci ľudovej republiky česko-slovenských zemí."* Na rozdiel od zmätočnej Martinskej deklarácie, ktorej pôvodina sa stratila a ktorej známa verzia nehovorí o slovenskom národe, ale o kadejakých kmeňoch a vetvách, to bolo jasné vyhlásenie, ktoré pre zvrchovaný národ vindikovalo právo autonómne si určiť svoj politický osud.

Radosť z novej slobody čoskoro zakalilo bolestné poznanie, že české politické a intelektuálne elity ako nositelia nového štátu nevnímali republiku ako štát dvoch rovnoprávnych národov, ale ako obnovený český štát, pre ktorý bolo Slovensko iba geopolitickým a doplnkovým hospodárskym a demografickým priestorom. Nevyhnutným následkom tohto nazerania bol štátny centralizmus a unitarizmus a jeho ideologické podložie – oficiálna štátna ideológia čechoslovakizmu, teda existencia fiktívneho „československého", v konečnom dôsledku o Slovákov posilneného českého národa. Slováci citlivo vnímali aj sekularizačnú dimenziu tohto ideologického podložia štátu, ktorá sa v poprevratových mesiacoch prejavila vlnou radikálne protikatolíckej nálady českej spoločnosti a v podobe otvorene alebo latentne protikatolíckeho konsenzu nosných elít štátu prežívala i v nasledujúcich rokoch.

Hlinka rýchlo vycítil nové ohrozenie ťažko uchovanej národnej a duchovnej identity Slovákov. Apoštolskému nunciovi vo Varšave Achillemu Rattimu, neskoršiemu pápežovi Piovi XI., sa v septembri 1919 zdôveril, že keď sa nič nestane, čo by zvrátilo politické a svetonázorové tendencie v mladej republike, tak Slováci najneskôr do päťdesiatich rokov stratia vieru aj národný charakter. Tak ako za Uhorska, Hlinkovou odpoveďou na nové ohrozenia však neboli lamentácie, ale činy: obnovenie Slovenskej ľudovej strany, ktorú potom až do svojej smrti viedol a ktorú od parlamentných volieb 1925 volila absolútna väčšina Slovákov, a intenzívny zápas za autonómiu Slovenska. Jeho cieľom bol zvrchovaný, hospodársky konsolidovaný, kultúrne vyspelý, vo svojich duchovných koreňoch a tradíciách ukotvený slobodný a sebavedomý národ. Hlinkov zápas za autonómiu síce vtedy ešte stál na platforme česko-slovenskej štátnosti, ale už svojím dôrazom na zvrchovanosť slovenského národa ju ipso facto presahoval. Sám Hlinka to neraz priznal, keď na pôde parlamentu alebo v rozhovoroch s novinármi vyhlásil, že národ je viac ako štát, svoje prirodzené práva si bude nárokovať *„aj za cenu republiky"* a nieto národa, *„ktorý by nechcel vlastný štát".*

Dve desaťročia autonomistického zápasu sa neobmedzovali iba na ústavnoprávne úsilia, československým parlamentom dlhodobo ignorované,

ale boli vyplnené dlhým radom každodenných bojov, ktoré prinášala politická realita dňa: zápasom proti likvidácii slovenského priemyslu, proti nezamestnanosti a nespravodlivým daňovým exekúciám na Slovensku, za zrovnoprávnenie dopravných taríf, znevýhodňujúcich slovenský obchod a priemysel, za práva slovenčiny na Slovensku a za uchovanie čistoty slovenského pravopisu, ktorému profesor Václav Vážný vnucoval bohemizačné pravidlá, za slovenský charakter slovenských škôl a kultúrnych inštitúcií, proti vnucovaniu cudzích ideológií, za upevnenie náboženského života národa, slovakizáciu cirkevných inštitúcií a ustanovenie slovenskej cirkevnej provincie ako cirkevnoprávneho vyjadrenia slovenskej individuality. V roku 1932 v Poslaneckej snemovni Národného zhromaždenia Hlinka takto komentoval hospodársku situáciu na Slovensku:

Váš krutý centralistický režim obviňujem tu pred tvárou vzdelanej Európy... zničili ste už takmer Slovensko celé, podťali ste jeho hospodárske žily... Ja tvrdím, že Slovensko nielen pre krízu, ale hlavne pre vašu bezhlavú a protislovenskú hospodársku politiku je priamo na pokraji hospodárskej záhuby... Veľká čiastka slovenského priemyslu je odbúraná, zničená a istá čiastka zastavuje alebo obmedzuje prácu... Za posledné tri roky sa do našej republiky doviezlo zo zahraničia za vyše miliardu Kčs železnej rudy, zatiaľ čo železno-rudné bane na Slovensku zastavujú prácu a tisíce robotníkov zostáva bez zamestnania. Podobne je to aj so slovenským drevom. Slovenské drevo hnije neodpredané v lesoch, tisíce našich robotníkov je bez práce a zatiaľ do našich celulóziek a papierní dováža sa drevo zo zahraničia... Som toho presvedčenia, že náprava dnešných pomerov môže nastať len radikálnou zmenou celého systému.

Hlinka mal nepochybne mimoriadny politický talent, bol vynikajúci organizátor, majstrovský publicista, ostrovtipný rečník. Do slovenskej politiky vniesol prvok vzdoru, odhodlanosť a odvahu hájiť pravdu bez ohľadu na osobné riziko, čeliť akokoľvek vplyvnému protivníkovi s úctou, ale bez najmenšej servilnosti, nekompromisný idealizmus a osobnú nenáročnosť (ani v časoch najväčšej politickej slávy nevlastnil naraz viac než dve reverendy – jednu na robotný deň, druhú na nedeľu, nikdy nebol na dovolenke) s tvrdým pragmatizmom človeka, ktorý vedel, že najprv treba žiť, až potom filozofovať, že bez hospodárskej postate zostanú Slováci vždy iba krpčiarmi, ktorí sa neuvládzu kultúrne a duchovne pozdvihnúť a ktorých nikto nebude brať vážne, a tiež, že slovenskú politiku možno robiť iba za slovenské peniaze. Dokázal nielen sformulovať moderný slovenský politický program, ale aj nájsť účinné prostriedky na jeho presadenie. Vtedy to bola masová politická organizácia, prvá a najúspešnejšia v slovenských dejinách, ľudová tlač, ktorá prenikla aj do najzapadlejších slovenských kútov, ľudové zhromaždenia, na ktoré prichádzali peši desiatky kilometrov tisíce jednoduchých ľudí, moderné stavovské a hospodárske inštitúcie a organizácie mládeže, ktorá bola Hlinkovou osobitnou láskou, pretože vedel, že národ, ktorý stratí mládež, stratí všetko.

To, čo však z Hlinku urobilo skutočnú osobnosť slovenských dejín, ktorú národ spontánne vyznačil titulom „otec národa" a za ktorú boli Slováci – ako roľník Štefan Mikuš, zabitý na roľníckom zhromaždení v Trnave na Veľkonočný pondelok roku 1921 – ochotní obetovať aj vlastný život, bola predovšetkým mimoriadna mravná sila, ktorá z neho vyžarovala, Boží dar rozpoznať znamenia čias, bezpodmienečne sa stotožniť so svojím národom, vycítiť jeho ohrozenie, do politickej reči pretaviť jeho bolesti a túžby, prebudiť v ubiedených, ponížených a otupených ľuďoch nádej a vieru v lepšiu budúcnosť a vernosťou v slovách i skutkoch až za hranicu vlastnej slobody a sebaobetovania túto dôveru a nádej nikdy nesklamať. Hlinka chápal politiku ako službu na obranu pravdy, prirodzených práv a slobôd a spoločného dobra, hoci si dobre uvedomoval, že takáto politika – a tým väčšmi v službe malého, ubiedeného národa, ktorý nedisponoval silou a prostriedkami, aké by na veľkom politickom parkete dokázali zavážiť – bola tŕnistá cesta na kalváriu, na ktorej sa neodmeňovalo úradmi a sinekúrami, bohatstvom a pohodlným životom, ale fackami a kopancami, ohováraním, zosmiešňovaním, prenasledovaním a väzeniami. Napriek tomu mu nikdy nechýbala odvaha a statočnosť po tejto ceste kráčať, hovoriť a konať nie tak, ako to diktovali menší či väčší mocipáni a ako by mu to bolo zabezpečilo pokojný život v materiálnom zabezpečení, ale tak, ako to prikazovala pravda a dobre formované svedomie. V uhorských a československých väzeniach strávil

Hlinka tri a pol roka, za jasné slová vo svojich článkoch a prejavoch čelil tlačovým procesom a cenzúre, stal sa terčom viacerých pokusov o atentát, musel znášať cielené vyvolávania rozbrojov, intrigy a ohováračské kampane. Ako kňaza hlboko spätého so svojou Cirkvou ho najbolestnejšie zraňovali, keď prichádzali zo spolitizovaného cirkevného prostredia alebo sa cirkevnú autoritu pokúšali inštrumentalizovať, dobre si uvedomujúc, že najúčinnejšou zbraňou proti zbožnému slovenskému človeku bol politický či asimilačný tlak legitimizovaný cirkevnou autoritou. Politicky motivovaná suspenzia zo strany maďarského spišského biskupa je dobre známa, menej známe je, že pokusy difamovať Hlinku u cirkevných nadriadených vrátane Svätej stolice pokračovali až do konca jeho života. Ešte v apríli 1938 sa československý vyslanec pri Svätej stolici pokúsil pomocou sfalšovaného novinového článku dosiahnuť, aby Vatikán proti svojmu kňazovi zasiahol.

Svätá stolica mala však kňaza a politika Andreja Hlinku v úcte a nenechala sa politicky zneužiť. Pápež Pius X. v roku 1909 nepotvrdil Hlinkovu cirkevnú suspenziu, jeho nástupcovia Benedikt XV. a Pius XI. chceli po vzniku Česko-Slovenska Hlinku, „svätého Pavla so šabľou v ruke", ako ho s rešpektom nazvali, dovedna trikrát menovať na biskupský stolec, aj keď všetky pokusy stroskotali na rezolútnom politickom vete Prahy. V roku 1927 ho pápež aspoň vyznačil zriedkavým titulom infulovaného pápežského protonotára, ktorý kňaza Hlinku oprávňoval pri liturgických sláveniach používať biskupské insígnie. Ani na jar 1938 kardinál štátny sekretár Eugenio Pacelli – budúci Pius XII. – nenaletel na intrigu, ale nechal si skutkový stav sám preveriť, takže politizujúci pražský vyslanec musel odísť naprázdno.

Hoci Hlinka ako každý nekompromisný idealista nevyhnutne vyvolával triedenie duchov, sám nikdy neváhal podať ruku tým, ktorí mohli politicky stáť inde, ale zastávali slovenský záujem, odmietal zhubné konfesionálne rozbroje a bolelo ho, keď sa synovia slovenských matiek v politike nedokázali dohodnúť na najelementárnejších otázkach spoločného národného záujmu a slovenskí politici centralistických strán v Bratislave sľúbili, čo v Prahe nedokázali dodržať, keď sa im pohrozilo stratou mäkko futrovaného politického kresla. Vo chvíľach takýchto sklamaní zvykol bolestne konštatovať, že najväčším nepriateľom Slovákov nie sú cudzí dobyvatelia, najväčšími nepriateľmi sú si oni sami.

Dnešnému človeku, pozbavenému veľkej časti hodnôt a ideálov a kŕmenému pominuteľným konzumom v duchu starorímskeho pohanského panem et circenses, sa hlinkovský profil národnej politiky ako služby v záujme veci verejnej môže zdať vzdialený, patetický, neaktuálny. V skutočnosti je práve pre dnešnú dobu bohatým prameňom inšpirácie. Svojou obdivuhodnou schopnosťou reagovať na výzvy čias a nachádzať účinné prostriedky modernej politickej, kultúrnej a duchovnej mobilizácie, svojím konečným cieľom mravne čistého, kultúrne a hospodársky pozdvihnutého, slobodného a zvrchovaného národa, a predovšetkým vysokým mravným ideálom vernosti pravde a odvahou a statočnosťou pravdu vždy hlásať a podľa nej konať, *opportune importune*, teda padni komu padni. Spisovateľ Tido J. Gašpar o Hlinkovom odkaze napísal: *„Kto by teda prechovával krásnu túžbu dosiahnuť jeho význam v národe a chce na jeho uprázdnené miesto, ajhľa – nech vezme kríž vernej, za všetkých bojujúcej a žertvujúcej, činnej rodolásky a nasleduje ho."*

Pred vchodom do historickej budovy NR SR si účastníci podujatia i okoloidúci chodci mohli prezrieť panelovú výstavu o živote Andreja Hlinku. Výklad záujemcom poskytli mladí Černovčania odetí v tradičnom kroji.

Príhovor predniesol primátor Igor Čombor a s recitáciou básne vystúpil Vladimír Lajčiak z Černovej. Podujatie záverečným slovom v mene organizátorov ukončili Pavol Stano, predseda Spoločnosti Andreja Hlinku a Patrik Habo, ružomberský poslanec za Černovú.

Súčasťou programu bolo položenie kvetov k buste Andreja Hlinku vo vestibule hlavnej budovy Národnej rady Slovenskej republiky.

Kardinál Jozef Tomko

Ružomberok, svätá omša vo farskom kostole, 17. 8. 2018

Za dar lásky – za svornosť

Drahý otec biskup, drahí bratia kňazi, drahí prítomní občania tohto mesta, najmä tejto farnosti, ktorá bola taká drahá osobe, ktorú si pripomíname – Andrejovi Hlinkovi.

Ďakujem vám za pozvanie do vášho pekného mesta práve v dobe, keď si pripomíname výročie tohto vášho veľkého rodáka, kňaza Andreja Hlinku, ktorý výrazne spolupracoval na preklade Svätého písma do spisovnej slovenčiny. Tak málo sa o tom hovorí, ale to je veľké dielo už samo osebe, keby nič iné nebol spravil, už toto je čosi veľké. S postavou Andreja Hlinku sa spája tiež história jeho rodnej Černovej, ktorá je dnes mestskou časťou Ružomberka. On prežil väčšinu svojho kňazského a politického života tu medzi vami. Mnohí z vás ste si ešte zachovali nejaké spomienky na neho a na jeho zápas za obranu katolíckej viery a za práva slovenského národa – jedno aj druhé, bez toho, aby sa poškodila viera a bez toho, aby sa zradil národ.

Ja žijem už vyše 70 rokov v cudzine, ale pamätám sa na návštevu Andreja Hlinku v našej obci, keď som bol ešte malý žiak, najmä sa pamätám na jeho osobnosť, ktorá bola výrazná už svojou postavou. Ocenenie mu vzdal celý slovenský národ tesne po smrti, keď v apríli 1939 Slovenský snem schválil zákon, podľa ktorého sa Andrej Hlinka zaslúžil o slovenský národ a táto veta bola vytesaná do kameňa, ktorý umiestnili v budove Slovenského snemu. My však si dnes pripomenieme jeho pamiatku najmä vo svetle viery a z perspektívy večnosti.

Situácia na našom Slovensku bola v Hlinkových časoch naozaj vážna. V pamäti ľudí – predovšetkým v Ružomberku a okolí – bola ešte živá tragédia v Černovej, ktorú vy veľmi dobre poznáte, keď žandári vtedajšieho režimu vystrelili proti bezbranne protestujúcim veriacim a zabili 15 ľudí.

V dobe medzi dvoma svetovými vojnami bol úradný postoj vládnucej vrstvy ku katolíckej viere pohŕdavý a útočný. Osobne sa pamätám na učebnicu dejepisu, ktorá predstavovala Ježiša Krista ako revolucionára, ktorý sa vraj narodil – uhádnite kde – že vraj v Nazarete. Učebnica úradne schválená ministerstvom, tak veru! Mňa istý profesor presviedčal, že slovenčina je iba dialekt, iba nárečie češtiny, divil sa, že môžem mať aj iný názor.

Išlo teda o dvojitý útok: na poli náboženstva aj na poli národnom, išlo o vieru aj o reč.

Dnes sú tieto a podobné útoky prekonané, usmejeme sa na ne. Ich spomienka nám pomôže lepšie pochopiť príčiny, pre ktoré sa Andrej Hlinka zapojil do boja za vieru a za reč, a to aj na politickom poli. Za túto zmenu a získanie slobody na poli náboženskom i národnom Slovensko musí ďakovať práve činnosti Andreja Hlinku a jeho spolupracovníkov.

Ružomberok dnes vzrástol a rozmohol sa na viacerých poliach. Tu má sídlo Katolícka univerzita, ktorá už niekoľko rokov pôsobí na vedeckom a kultúrnom poli. Taká ustanovizeň má svojou činnosťou nesmier-

ny význam nielen pre mesto, ale aj pre široké okolie a pre celý národ. Veľkosťou ako aj počtom kníh sa univerzitná knižnica stala najväčšou knižnicou v regióne a jednou z najväčších a najzaujímavejších knižníc na Slovensku vôbec.

Nejdem sa ďalej rozpisovať, tým viac, že teraz sa o Andrejovi Hlinkovi, chvalabohu, hovorí, a to jasne a obsažne. Včera bola oslava v Bratislave a táto naša pripomienka, ktorá je viac zameraná smerom na večnosť, na večné hodnoty, aj na jeho osud večný a na náš večný osud.

Aj na tomto krátkom historickom obraze sa javí postava a činnosť Andreja Hlinku predovšetkým ako kňaza a obrancu duchovných a národných hodnôt aj na politickej pôde. Tak by som hodnotil jeho pôsobenie, jeho osobnosť. Účasť v pražskom parlamente, vydávanie novín, prejavy na ľudových zhromaždeniach patrili k tejto činnosti. Ale jeho pohnútky, jeho sociálne názory, jeho vedúca filozofia, myšlienkový svet a vnútorné presvedčenie nachádzali svoje hlboké korene vo viere a v kňazskom chápaní svojho životného poslania. Aj jeho politická činnosť vyvierala odtiaľ. Andrej Hlinka bol najprv katolícky kňaz a Slovák, ktorý vycítil a porozumel dušu národa. Preto si získal v takej miere národ. My mu prajeme večné odpočinutie a svojmu národu tú svornosť, ktorú on kázal a hlásal a ktorá je nám Slovákom vždy taká potrebná.

Teda dobro a pokoj Vám, drahí prítomní, milí Ružomberčania.

A teraz sa ponoríme stále viac a viac do tej stránky náboženskej, ktorá nás vedie pohľadom do večnosti. Všetkých a tých, čo sme bližší – hovorím o sebe, aby som nikoho neurazil – čo sme bližší k tomu cieľu večnému tým viac, ale každého z nás predsa len poteší, keď si uvedomí, že aj my smerujeme tam, k Pánovi, k Ježišovi Kristovi. Vo viere, ktorú nám Ježiš Kristus hlásal, za ktorú aj Andrej Hlinka vedel bojovať. Amen.

Ružomberok

Kardinál Jozef Tomko
pri slávení sv. omše v Ružomberku
17. 8. 2018.

Pohľad na účastníkov pódiovej diskusie s historikmi Martinom Lackom, Ivanom Mrvom a Emíliou Hrabovcovou, ktorú v ružomberskom Kultúrnom dome Andreja Hlinku moderoval R. Kendera.

Patrik Habo

Ružomberok, slávnostné zhromaždenie pri pamätníku, 17. 8. 2018

Vaša Eminencia, otec kardinál, Vaša Excelencia, otec biskup,
ctení hostia, vážené zhromaždenie!

Andrej Hlinka je náš najvýznamnejší rodák, najvýznamnejší nie preto, že sa o ňom veľa napísalo, alebo že bol výborný manažér a vizionár, ale najmä preto, že bol priamym a neochvejným bojovníkom za hodnoty, za vieru a slovenský národ. Bol to človek jasný, priamočiary a išiel celý život za svojím cieľom, pričom dokázal významne strhnúť davy pre spoločný výsledok a cieľ.

Verím, že mi dáte za pravdu, že naším cieľom nemá byť len tradične si zaspomínať, či pripomenúť si Andreja Hlinku ako historickú osobnosť, ale že si máme uvedomiť predovšetkým jeho živé posolstvo, ktoré nám zanechal a niesť ďalšími generáciami oheň, ktorý zapálil v národe. Bol vizionár, vedel čítať znamenia čias, bol nadčasový a rozpoznal, čo potrebuje slovenský národ.

Hľadajme teda pravdu, nebuďme povrchní, či ovplyvnení lacnými informáciami – len vtedy zistíme, že hodnotová politika, ktorú viedol Andrej Hlinka, je pre náš život a spoločnosť najdôležitejšia.

Nám rodákom veľmi záleží, aby odkaz Andreja Hlinku nezostal len v pamätníkoch, ale aby jeho namáha, odvaha a viera boli majákom celému Slovensku, ktoré mu počas jeho života ležalo na srdci.

Ako zástupca jeho rodiska, Černovej, chcem vyjadriť veľkú vďaku a úctu všetkým vám, ktorí ste akýmkoľvek spôsobom prispeli k organizácii tejto dvojdňovej národnej pietnej spomienky, ktorej vyvrcholením bola dnešná slávnostná svätá omša tu v Ružomberku. Osobitne ďakujem otcovi kardinálovi Jozefovi Tomkovi, že prijal pozvanie, pozdvihol naše srdcia a poukázal na potrebu duchovných a národných hodnôt, na ktorých spočíva odkaz Andreja Hlinku aj pre dnešné časy.

Po bohoslužbe národná spomienka pokračovala slávnostnými príhovormi a umeleckým programom pri soche Andreja Hlinku.

Vence k pamätníku položili prítomní zástupcovia viacerých inštitúcií a organizácií.

Martin Lacko

Ružomberok – Černová, spomienkové zhromaždenie, 18. 8. 2018

„Chváliť nám treba slávnych mužov, našich otcov, ako nasledovali po sebe. Pre svoju rozvahu stali sa vodcami ľudu a pre svoju zbehlosť v písmach viedli národy“, tento úryvok z knihy Sirachovec počúvame každý rok 5. júla na sviatok svätých Cyrila a Metoda. Chvála veľkých mužov nie je samoúčelná. Práve úcta k svojim velikánom, k svojim prorokom, vodcom, udržovala povedomie spolupatričnosti židovského národa, keď žil stáročia roztrúsený po svete, v diaspóre. Svojich velikánov, svojich prorokov, majú aj Slováci. Jedným z nich je černovský rodák, Andrej Hlinka. Dokonca ho môžeme prirovnať k najväčšiemu zo starozákonných prorokov, Mojžišovi. Podobne ako Mojžiša, aj jeho si Boh vyvolil, aby viedol ľud. Podobne dlho trvala aj jeho verejná činnosť – štyridsať rokov. No a napokon, ani on sa nedožil naplnenia svojho životného snaženia. Tak, ako Mojžiš nevošiel do zasľúbenej zeme, kam viedol svoj ľud, ani Hlinka sa nedožil vysnívanej autonómie Slovenska.

Čo to vlastne bola tá autonómia? Už vtedajší politickí oponenti napádali Hlinku a hlinkovcov, že sami nerozumejú tomuto cudziemu slovu, že vlastne nevedia, za čo bojujú. Tridsiate roky 20. storočia boli počiatkom rozvoja automobilizmu, posmešne teda vraveli, že to bude mať čosi spo-

ločné s automobilmi. Hlinka si bol vedomý, že na vtedajšom Slovensku väčšinu tvoria prostí sedliaci, ktorí nemajú akademické vzdelanie. Preto im bolo treba politické heslá jasne a zrozumiteľne vysvetliť. Nuž obsah cudzieho slova autonómia najlepšie vystihlo spojenie „Slovensko Slovákom!“ Je zaznačené, vyrazené do kovu, aj kúsok odtiaľto, pri vstupe do černovského cintorína. Stalo sa ľudovým sloganom. Hlinkovi a jeho strane išlo skutočne o to, aby bol Slovák na Slovensku pánom, aby zisky zo slovenskej zeme, z tunajších podnikov išli do slovenských rúk – nie do rúk maďarských, nemeckých či židovských kapitalistov. Išlo mu o to, aby Slovák nebol doma občanom druhej kategórie, bezdomovcom na vlastnej dedovizni, ktorý musí kvôli prežitiu odchádzať hrdlačiť do cudziny, neraz až za oceán, zatiaľ čo pracovné miesta v jeho domovine obsadzujú rôzni cudzinci a prišelci.

Veľkosť historickej osobnosti sa neposudzuje len podľa toho, čo hlásala, či dosiahla za svojho života, ale aj podľa toho, ako ľudí ovplyvnila po smrti. Povedané biblicky, aké semeno zasiala. A Hlinka bol aj tu jedinečný. Vyformoval skutočnú elitu slovenského národa. Môžeme sa spýtať aj konkrétne: Bol by taký Jozef Tiso tým, čím bol bez Hlinku? Bol by biskup Ján Vojtaššák, za ktorého blahorečenie ste sa aj dnes modlili, tým, čím bol bez Andreja Hlinku? A čo legendárny monsignor Viktor Trstenský či kardinál Ján Chryzostom Korec? Neboli to však len kňazi. Najúspešnejší slovenský generál Jozef Turanec, absolvent ružomberského gymnázia, mal Hlinku v nesmiernej úcte do konca života. Podobne major Eugen Budinský, ktorý padol na Kaukaze. V Ružomberku mal aj on do roku 1945 svoj pomník, malé mauzóleum. Či jeho brat, známy profesor, archeológ Vojtech Budinský-Krička. Nemôžem menovať všetkých. Spomeniem preto ešte aspoň niektorých Černovčanov. Ponajprv jezuitského pátra Vendelína Javorku. V hlásaní Krista precestoval hádam pol sveta, desať rokov si odsedel v sovietskom gulagu. Ďalší rodák, kňaz Leonard Sliačan, sa za vernosť národným a kresťanským, vlastne hlinkovským ideálom, stal mučeníkom. Ako starosta vybudoval a zveľadil Krupinu. V zmanipulovanom procese v roku 1958 ho komunisti odsúdili na 20 rokov. Alebo Emil Kaliar – bol spolupracovníkom Hlinku a spoluzakladateľom slovenského kresťanského odborového hnutia. Za svoju

vernosť národu a Cirkvi dostal 12 rokov žalára. A keďže ho nezlomili, pridali mu ďalších 12, takže slobody sa už nedožil. Skutočne, ani si neuvedomujeme, koľko veľkých osobností nielen žilo, ale svojím utrpením a obetou života dokázalo správnosť Hlinkovho hesla „Za Boha život, za národ slobodu“.

Uplynulo presne 80 rokov od smrti tejto mimoriadnej osobnosti. Dovolím si povedať, že bez Hlinku by sme nemali slovenskú vládu, vlastný zákonodarný orgán a možno ani svoju cirkevnú provinciu. A tiež je otázne, v akej forme by Slovensko a Slováci jestvovali. Napriek tomu ho väčšina predstaviteľov druhej Slovenskej republiky ignoruje. Zaujímavý nie je ani pre médiá, verejnoprávne ani katolícke. Žiadne z médií nebolo včera počas osláv v meste a nik nie je ani dnes tu. Voľno má RTVS, Lux, aj Lumen. Snažme sa preto aspoň my nahradiť ignoráciu žurnalistov našou úctou. Nahrádzajme nezáujem politikov i cirkví našou vlastnou aktivitou. Hovorme o Hlinkovi tam, kde máme možnosť: doma, v škole, medzi známymi. A šírme nielen Hlinkovu pamiatku, ale aj hlinkovské ideály a hodnoty!

Černová

Súbor podujatí vyvrcholil 18. 8. 2018
v rodisku Andreja Hlinku Černovej.

Valentín Beniak

Hlinka živý

I keď ho nenávidíš, musíš ho milovať,
bo svedomím ti hýbe, jak biela inovať,
mrazí ťa prv než počne zohrievať na duši,
hĺbky sa v tebe pohnú, páli a nesuší.

I keď ho nenávidíš, musíš ho milovať,
musíš hrot slzou máčať a hrany spiľovať,
pred jeho veľkým tieňom šla prizma žiarivá,
čo malo padnúť mŕtve, pálila za živa.

I keď ho nenávidíš, musíš ho milovať,
bo nemáš iný zákon, bo nemáš inú mať,
tvoj osud za ním pádi, s ním spolu zareve,
až šľahnú ti do tvári: žobráci, za dvere!

I keď ho nenávidíš, musíš ho milovať,
bo v hrudi miesto srdca musel bys' skalu mať,
potomstvám sľučky viazať musel bys' v embriu,
zbabele vyznať „fuimus... Slováci nežijú".

Obsah

Beáta Katrebová Blehová
Bratislava – Ružinov, pietna spomienka, 16. 8. 2018 **4**

Igor Čombor
Bratislava – Ružinov, pietna spomienka, 16. 8. 2018 **9**

Anton Hrnko
Bratislava, Historická budova NR SR, 16. 8. 2018 **15**

Emília Hrabovec
Bratislava, Historická budova NR SR, 16. 8. 2018 **21**

Kardinál Jozef Tomko
Ružomberok, svätá omša vo farskom kostole, 17. 8. 2018 **34**

Patrik Habo
Ružomberok, slávnostné zhromaždenie pri pamätníku, 17. 8. 2018 **37**

Martin Lacko
Ružomberok – Černová, spomienkové zhromaždenie, 18. 8. 2018 **41**

Národná spomienka
na 80. výročie úmrtia Andreja Hlinku

Vydalo vydavateľstvo Post Scriptum, s.r.o., Rajecká 36, 821 07 Bratislava
v roku 2019 ako svoju 106. publikáciu

Vydanie podporilo občianske združenie Černovský chotár

Grafický návrh a sadzba Tibor Záhorec
Fotografie Jaroslav Maga
Zodpovedný redaktor Pavol Stano

Prvé vydanie
48 strán
Tlač Fork, s.r.o., Martin

www.postscriptum.sk

ISBN 978-80-89567-89-8